

Till demokratin försvar

av Kjell Engelbrekt

TITEL:

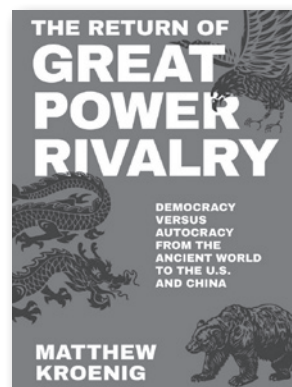
The Return of Great Power Rivalry:
Democracy versus Autocracy from the
Ancient World to the U.S. and China

FÖRFATTARE:

Matthew Kroenig

FÖRLAG:

Oxford University Press, 2020.

BEKYMRADE ÖVER DEN uppseglande stormaktsrivaliteten? Oroad för att Ryssland och Kina ska lyckas tvinga USA att dra sig tillbaka till den västra hemisfären? Dyster över att ett antal auktoritära regimer inte längre döljer sina preferenser utan alltmer öppet bekämpar demokratiska värden och mänskliga rättigheter?

Ja, då är den här boken för dig. Matthew Kroenig, en av de mest begåvade strategiska tänkarna i sin generation med egen erfarenhet från Pentagon och en rad tongivande tankesmedjor i den amerikanska huvudstaden, har i sin senaste bok presterat ett storstilat försvar för demokratiska staters fortsatta tyngd och vitalitet i världspolitiken. Kroenig anför en rad argument för att demokratier inte bara är betydligt bättre rustade än auktoritära regimer att generera ekonomiskt välstånd och stabila politiska institutioner utan dessutom frambringar försvarsmakter som är överlägsna i termer av stridsvilja, organisation och militär förmåga.

Utgångspunkten för boken, som beskrivs i del 1, är den brist på självförtroende och tillförsikt som författaren tycker sig finna hos ett betydande antal beslutsfattare, journa-

lister och forskare i demokratiska samhällen, vilka allt oftare ger uttryck för en föreställning om en ”auktoritär fördel” (*autocratic advantage*) när det handlar om att utöva makt och inflytande i världspolitiken. Denna föreställning ser ut att kunna brytas ned i fyra beståndsdelar. Dels hävdas att auktoritära stater utformar mer långsiktiga strategier (omvänt är demokratier på återkommande valcykler mer kortsiktiga i sin planering), och dels att deras ledare är mer benägna att ta stora och djärva beslut (omvänt ser den parlamentariska oppositionen i en demokrati till att urvattna flertalet lag- och budgetförslag). Vidare påstås att auktoritära ledare inte behöver ta etiska hänsyn (omvänt bakbinder demokratier sig själva med diverse rättsregler och internationella avtal), samt att enklare beslutsvägar gör dessa regimer mer handlingskraftiga (omvänt leder samspillet mellan regering, experter och tjänstemän till att demokratiskt beslutsfattande kompliceras och ofta förhalas).

Lite tillspetsat skulle alltså demokratiska samhällen kännetecknas av brist på strategiskt tänkande, obeslutsamhet, ryggrads-

löshet och splittrat beslutsfattande. Men stämmer det?

Kroenigs argumentation i förhållande till denna ”auktoritära fördel” utvecklas i återstoden av boken, del 2-4. Han börjar med att ta oss med på en imponerande lärd resa igenom västerlandets historia, omfattande tjugofem sekler. Vi får m a o belyst hur ekonomiskt välstånd uppstår ur handel och teknologisk utveckling; hur politiska institutioner mognar och i tilltagande grad involverar en betydande andel av näringslivet och samhällsmedborgarna; samt hur diplomatisk och militär förmåga tar form och begagnas i relationer till allierade och motståndare i omvärlden. Kroenig gör sammanlagt sex nedslag i denna västerlandets historia, i enskilda avsnitt om Aten, Rom, Venedig, Holland, Storbritannien samt USA.

Bevisföringen är något anekdotisk, men bestickande. I Atens togs avgörande politiska beslut av *ekklesia*, den församling av medborgare som regelbundet möttes på kullen *Pnyx* strax intill Akropolis, och den grekiska stadsstaten lyckades trots sin ringa storlek med konststycket att besegra såväl det persiska imperiet som rivaliserande enväldshärskare i närområdet genom sin genomtänkta allianspolitik. Grunden för Roms rikedomar och utbredning i Medelhavsregionen och en stor del av den europeiska kontinenten lades under den dynamiska republikanska epoken med valda s k konsulter, medan kejsarna som därefter tog makten främst förvaltade imperiet.

Likasa dominerade Venedig stora delar av östra Medelhavet under tusen år, utifrån en styrkeposition i handel och sjöfart, parat med ett intrikat, delvis öppet valförfarande för att utnämna den s k doge som stod i spetsen för republiken. Och det var den republikanska demokratiska styrelseformen i Holland som lade grunden till modern kapitalism via inrättande av Ostindiska

kompaniet och världens första aktiebörs, följt av den världsomspännande maritima handel som, parallellt med återkommande sjökrigsföretag, i nästan två sekel kontrollerades av det brittiska imperiet, innan *Pax Britannica* efter 1945 omvandlades till *Pax Americana*. Isåväl Storbritannien som i USA ökade f ö medborgarinflytandet successivt från 1700-talets slut till våra dagar, i det förra fallet utan en nedskreven demokratisk författning och i det senare fallet alltid med utgångspunkt i en omsorgsfullt ut- och omtolkad sådan.

Om än en smula stiliserade, är varken de historiska nedslagen eller de samtida exemplen överdrivet selektiva, vilket blir tydligt när Kroenig kommer in på diverse militära innovationer och de sammanhang inom vilka de kom till stånd. Precis som krutet uppfanns under i det kejsarliga Kina (sannolikt under Tangdynastin i slutet av 800-talet) skickade det totalitära Sovjetunionen upp Sputnik i en elliptisk bana ovanför jorden 1957, vilket visar att även auktoritära politiska system mycket väl kan prestera nytänkande på det ekonomiska och militära området. Likafullt vidhåller författaren att frihandelsvänliga marknadsekonomier där medborgare åtnjuter individuella fri- och rättigheter generellt sett ger upphov till betydligt fler, och därmed mer betydande, sådana landvinningar.

Det är enligt Kroenig m a o ingen tillfällighet att *triremet*, det mest lättmanövrerade roddfartyget i antiken (med feniciskt ursprung), framgångsrikt optimerades för sjöslag just i Aten, på samma sätt som det var under den romerska republikens epok som infanterikrigföringen utvecklades via flera soldat kategorier med olika taktikutbildning, grad av rörlighet, och innovationer vad gäller beväpning och logistik. I Republiken Venedig uppnådde hantverksskickligheten i det legendariska varvet *Arsenale* en tidiga-

re otänkbar nivå, och det var först när den holländska republikens skeppsbyggare helt ersatte åror med segel och fartygen utrustades med tungt artilleri som nästa teknikskifte ägde rum. Och först när godsägar- och köpmannaklassen kontrollerade över- respektive underhus i det brittiska parlamentet kunde imperiet påbörja industriell tillverkning av militär materiel, inte minst artilleripjäser, handeldvapen och ammunition, medan USA redan under inbördeskriget på 1860-talet tog fram helt motordrivna fartyg och 80 år senare, genom en massiv mobilisering av intellektuella och materiella resurser, världens första kärnvapen.

Del 3 och 4 är helt och hållet tillägnade USA:s samtida rivalitet med Ryssland och Kina och därmed också en konkurrerande hypotes om en ”demokratisk fördel”, för vilken Kroenig anför en rad belägg inte minst genom att använda de auktoritära stormaktsrivalerna som negativa exempel. Här påpekas bl a att Rysslands ekonomi är mindre än Italiens och heller inte har utsikter att växa på kort- till medellång sikt, eftersom den korrupta eliten inte tillåter verkligt fri företagsamhet. Folkrepubliken Kina har bättre förutsättningar, men Kroenig förkastar, i likhet med forskare som William Wohlforth, Stephen Brooks och Michael Beckley, brutonationalprodukt och köpkraftsparitet som relevanta mått på ekonomisk styrka, särskilt med avseende på försvarsindustriproduktion och militärteknologiskt kunnande. Jämfört med Kinas \$146 miljarder i försvarsutgifter ligger USA med \$718 miljarder fortfarande på en nivå strax ovanför nästkommande nio länder med störst försvarsbudget, noterar författaren, och alltså dessutom i framkant med flertalet väsentliga teknologier med militär tillämpning.

Men Kroenig återvänder ständigt till frågan om de politiska institutioner som ska utgöra själva grunden för att utmana *Pax Ame-*

ricana, och konstaterar lakoniskt: ”De alltmer auktoritära systemen i Ryssland och Kina utgör ett enormt problem, inte för USA, utan för Ryssland och Kina” (s. 215). Han påpekar att Vladimir Putins alltmer genomskinliga ansträngningar för att behålla makten, via kontroll över de stora tevekanalerna, författningsändringar och eliminering av oppositionspolitiker och oberoende journalister, alierar och irriterar människor och företag både innan- och utanför landets gränser. Och den ”tredje revolution” som Xi Jinping lanserade 2013, som därmed likställs med maktövertagandet 1949 och Deng Xiaopings reformer i slutet av 1970-talet, ger densamme förvisso tillfälle att konsolidera sin maktposition. Men en oavsättlig politisk ledare, understryker Kroenig, kommer med tiden också att generera förväntningar på de styrande som inte nödvändigtvis låter sig hanteras med mer övervakning och repressiva åtgärder.

Trots att boken utkom under presidentvalsåret 2020 undviker Kroenig att kommentera aktuell amerikansk inrikes- och utrikespolitik. Den som följer debatten närmare vet förstås att författaren själv hör till den allra första gruppen av försvars- och säkerhetspolitiska experter som tog ställning emot Donald Trumps kandidatur, och således betecknades som ”never-Trumpers”. Denna bok är på olika sätt besläktad med Kroenigs tidigare akademiska arbeten men har otvetydigt en politisk dimension, där man anar ett starkt engagemang för demokrati, klassiskt liberala fri- och rättigheter, samt för solidaritet med USA:s många allierade runtom i världen, och inte minst i Europa. F n är författaren utöver sin tjänstgöring vid Georgetownuniversitetet ställföreträdande chef för Brent Scowcroft Center vid Atlantic Council i Washington D C, som ju i sin forskning och seminarieverksamhet

framför allt ägnar sig åt den transatlantiska alliansen.

I ett längre perspektiv är det just tillsammans med sina demokratiska allierade, i Nato, Mellanöstern och i Asien, som Kroenig menar att USA har överlägset bättre förutsättningar att hålla sina två främsta auktoritära rivaler stången under ytterligare många decennier. I linje med sin övergripande tes förutsäger Kroenig att, om och när det i framtiden blir dags för USA att kränga av sig ledartröjan, så är det mest sannolika att man kommer att få göra plats för en annan demokrati. Han utesluter inte att det till sist kan komma att bli Kina som upprättar en *Pax Sinaica*. Men det är då knappast något som åstadkoms av den kommunistiska diktatur som för närvarande försöker hävda sig i sitt närområde, och emellanåt även bortom detta, utan i så fall ett radikalt omstöpt "Mittens rike" som inte bara till-

ägnat sig marknadsekonomins logik, utan också principer såsom informationsfrihet, rättsstat och demokrati.

Blir detta sammantaget en överdos av optimism om västerländska demokratiers ställning i världen? Möjligen. Specialiserade militärhistoriker låter sig kanske heller inte imponeras av den sparsmakade litteratur- och källförteckningen till del 2. Men jag gissar att många kommer att ha överseende med dylikt och uppskatta ett ovanligt välformulerat och aktuellt debattinlägg, förankrat i samtida samhällsvetenskaplig forskning, från en av USA:s alltmer inflytelserika strategiska tänkare.

Författaren är professor i statsvetenskap med inriktning säkerhetspolitik vid Försvarshögskolan och ledamot av KkrVA.